

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 370/2024-15

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Natland Pohľadávková s.r.o.**, Rohanské nábřeží 671/15, Praha 8, Česká republika, zastúpenej IKRÉNYI & REHÁK, s. r. o., Šoltésovej 2, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Nitra v konaní vedenom pod sp. zn. 56Cb/37/2023, proti uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 56Cb/37/2023-298 z 15. decembra 2023 a proti uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 56Cb/37/2023-319 z 12. februára 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 29. apríla 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy (sťažovateľka pravdepodobne omylom uviedla v petite a v texte ústavnej sťažnosti čl. 46 ods. 2 ústavy, ktorý formulačne nezodpovedá právu na zákonného sudcu, *pozn.*), svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základného práva na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 ústavy, základného práva na majetok a jeho ochranu podľa čl. 20 ods. 1, 4 a 5 ústavy a základného práva na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom a uzneseniami okresného súdu vydanými vo fáze vyčíslenia trov konania, ktoré navrhuje zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.

2. Správca konkurznej podstaty úpadcu sa domáhal určenia neúčinnosti právneho úkonu (záložných zmlúv) voči žalovanej sťažovateľke (v pozícii žalobkyne v 3. rade) a nariadenia neodkladného opatrenia, hoci za žalobcu v žalobe doručenej súdu 12. augusta 2023 a v návrhu doručenom súdu 30. augusta 2023 označil úpadcu. Okresný súd uznesením č. k. 56Cb/37/2023-278 z 21. septembra 2023 návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol z dôvodu, že úpadca nemá aktívnu legitimáciu na podanie návrhu vo veci samej ani návrhu na vydanie neodkladného opatrenia, ktorá

svedčí správcovi. Podaním z 26. septembra 2023 žalobca zoberal žalobu v celom rozsahu späť, a preto súd konanie podľa § 145 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) zastavil (I. výrok). O náhrade trov konania súd rozhodol podľa § 256 ods. 1 CSP tak, že žalovaným v 1. až 3. rade priznal proti žalobcovi nárok na náhradu trov konania v celej výške (II. výrok).

3. Sťažovateľka bola v konaní pred okresným súdom zastúpená právnym zástupcom, ktorý 15. augusta 2023 oznámil súdu prevzatie právneho zastúpenia, predložil plnomocenstvo na dobu neurčitú (tzv. všeobecné plnomocenstvo), požiadal o bezodkladné sprístupnenie elektronického spisu, prejavil záujem vyjadriť sa a žiadal, aby do doručenia jeho vyjadrenia súd nevykonával žiadne úkony, najmä nevydával žiadne rozhodnutia. Na podaný návrh na nariadenie neodkladného opatrenia sťažovateľka reagovala prostredníctvom svojho právneho zástupcu bez výzvy súdu vyjadrením zo 6. septembra 2023, v ktorom okrem iného poukázala aj na nedostatok aktívnej legitímácie žalobcu.

4. Napadnutým uznesením vydaným vyššou súdnou úradníčkou súd sťažovateľke náhradu trov nepriznal s odôvodnením, že jej v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva žiadne odôvodnené a účelne vynaložené trovy nevznikli. Vyššia súdna úradníčka vysvetlila, že ak právny zástupca takého úkony (por. bod 3 tohto uznesenia, *pozn.*) bez výzvy súdu vykonal iba z vlastnej iniciatívy, urobil tak predčasne a nadbytočne, a to v čase, keď ich vykonanie nebolo v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práv sťažovateľky potrebné a nevyhnutné, pričom táto potreba nevyplynula ani z ďalšieho priebehu konania. V podanej sťažnosti proti uzneseniu o nepriznaní náhrady trov konania sťažovateľka dôvodila vadou konania zapríčinenou prekročením kompetencie vyššej súdnej úradníčky s následkom nesprávneho právneho posúdenia veci a argumentáciou v prospech účelnosti a odôvodnenosti trov právneho zastúpenia, o ktorej rozhodol okresný súd obsadený sudcom napadnutým uznesením tak, že sťažnosť zamietol ako nedôvodnú, poukazujúc na obsah sťažnosťou napadnutého uznesenia vydaného vyššou súdnou úradníčkou.

II.

Argumentácia sťažovateľky

5. Sťažovateľka namieta protirečivosť výroku napadnutého uznesenia vydaného sudcom (v spojení s uznesením vydaným vyššou súdnou úradníčkou) vo fáze vyčíslenia trov konania (*žalovaným sa náhrada trov konania nepriznáva*) s výrokom skôr vydaného a právoplatného uznesenia o nároku na náhradu trov konania (*žalovaným sa priznáva proti žalobcovi nárok na náhradu trov konania*) v tej istej veci. Ide o stav nezmyselný, arbitrárny a ústavne neudržateľný. Opätovné rozhodovanie o samotnej existencii nároku na náhradu trov konania (a nie o vyčíslení) a faktické zamietnutie nároku na náhradu trov konania presunuté do štádia vyčíslenia trov konania podľa sťažovateľky zapríčinilo:

- a) porušenie princípu právnej istoty a viazanosti súdu právoplatným uznesením podľa § 237 ods. 1 CSP;
- b) rozpor s jednoznačnou zákonnou úpravou o jednotlivých fázach rozhodovania o trovách konania (najprv o nároku a potom o výške);
- c) hrubé porušenie funkčnej príslušnosti súdov nezákonným uzurpovaním právomoci opätovne rozhodovať o existencii samotného nároku (v konaní o vyčíslení trov) a tým aj odňatie možnosti prieskumu rozhodnutia odvolacím súdom, ktoré je vylúčené pri rozhodovaní o výške trov konania, čím došlo aj k porušeniu práva na zákonného sudcu.

6. V nasledujúcom argumentačnom okruhu sťažovateľka prepája arbitrárnosť napadnutého uznesenia vydaného sudcom s jeho nedostatočným odôvodnením, ktoré je jednak založené na premisách hrubo vymykajúcich sa z rámca primeranej úvahy súdu a súčasne na nedôslednom vysporiadaní sa so všetkými argumentmi, ktoré sťažovateľka v sťažnosti uviedla. Osobitne poukazuje na potvrdenie uznesenia vydaného vyššou súdnou úradníčkou, ktoré zjavnú vnútornú rozpornosť indikuje už pri náhľade na jeho titulnú časť.

7. Namietajúc porušenie práva na právnu pomoc, sťažovateľka vyjadruje nesúhlas s limitáciou svojho práva na účinnú obranu len preto, že nebola súdom vyzvaná na predloženie výzvy. Uvádza, že všetky práva procesnej povahy patria strane od momentu začatia konania a je oprávnená ich realizovať v plnom rozsahu. S názorom sťažovateľky o možnosti vyjadrovať sa ihneď (a tak prispieť k rýchlosti a efektivite súdneho konania) nekorešpondujú závery súdu, ktoré vyžadujú od žalovanej strany procesnú pasivitu a ktoré sú podľa sťažovateľky hrubo arbitrárne, osobitne s prihliadnutím na špecifický procesný režim pri rozhodovaní o neodkladnom opatrení. Sťažovateľka tiež argumentuje, že požiadavka o vyčkávaní na výzvu súdu a požiadavka strpieť súdom obmedzené práva na základe jednostranných tvrdení protistrany ide nad rámec základných pravidiel zdravého a racionálneho uvažovania a postupu.

8. Napokon sťažovateľka namietajú aj porušenie práva na ochranu majetku tým, že sa jej nedostalo náhrady nákladov, na ktoré nárok objektívne mala, a osobitne aj tým, že jej bol nezákonným a neústavným spôsobom fakticky odňatý právoplatne uznaný nárok na náhradu vynaložených trov. Intenzita porušenia tohto práva je daná tým, že predmetom konania boli záložné práva zabezpečujúce pohľadávky v hodnote niekoľkých miliónov eur. Tomu zodpovedala dôvodnosť a nevyhnutnosť ochrany, ako aj výrazné náklady na právne zastúpenie, ktoré neboli nijako hradené.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

9. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie práva na spravodlivý proces, práva na zákonného sudcu a práva na právnu pomoc napadnutými rozhodnutiami okresného súdu arbitrárnym nevyčíslením právoplatne priznanej náhrady trov konania, a sťažovateľke právne zastúpenej v civilnom sporovom konaní nesporne vznikli v súvislosti s bránením jej práva. Nevyčíslenie trov konania sa priamo negatívne premieta aj do majetkovej sféry žalovanej sťažovateľky, ktorej náklady vynaložené na právne zastúpenie nahradené neboli.

III.1. K namietanému porušeniu práv uznesením okresného súdu vydaným vyššou súdnou úradníčkou z 15. decembra 2023:

10. V súvislosti s namietaným porušením označených práv uznesením okresného súdu vydaným vyššou súdnou úradníčkou ústavný súd poukazuje na princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy, z ktorého vyplýva, že právomoc ústavného súdu je daná iba vtedy, ak o ochrane základných práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Ústavný súd preto konštatuje, že nemá právomoc preskúmať označené uznesenie, keďže ho už meritórne preskúmal na základe podanej sťažnosti okresný súd (sudca), ktorý bol oprávnený a zároveň povinný poskytnúť ochranu právam sťažovateľa.

11. Z uvedeného dôvodu ústavný súd ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti napadnutému uzneseniu vydaného vyššou súdnou úradníčkou a namietajúcej porušenie označených práv odmietol

podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) z dôvodu nedostatku právomoci na jej prerokovanie.

III.2. K namietanému porušeniu práv uznesením okresného súdu vydaným sudcom z 12. februára 2024:

12. Predmetom prieskumu v prerokovanej veci je rozhodnutie okresného súdu o trovách konania, zatiaľ čo v zmysle judikatúry ústavného súdu platí, že ústavný súd k otázke trov konania pristupuje zdržanlivo a iba celkom výnimočne podrobnejšie preskúmava takéto rozhodnutia všeobecných súdov. Problematika trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade, že postup všeobecného súdu extrémne vybočuje z pravidiel upravujúcich súdne konanie v dôsledku jeho závažného pochybenia (I. ÚS 121/2021, IV. ÚS 348/2011, IV. ÚS 654/2020, IV. ÚS 478/2021). Bez ohľadu na uvedené ústavný súd opakovane zdôrazňuje, že aj pri rozhodovaní o trovách konania musia byť rešpektované minimálne požiadavky, ktoré tvoria podstatu základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie. Rozhodnutie o trovách konania musí mať predovšetkým rovnako ako iné rozhodnutia zákonný podklad, musí byť vydané príslušným orgánom a nemôže byť prejavom svojvôle, teda musí byť primeraným spôsobom odôvodnené (IV. ÚS 588/2018, I. ÚS 604/2017).

13. Nebolo sporné, že žalovaná sťažovateľka už v úvodnej fáze konania prejavila svoju procesnú iniciatívu, a to bezprostredne po podaní žaloby predložením plnomocenstva na zastupovanie advokátom (spolu so žiadosťou o sprístupnenie elektronického spisu), a bezprostredne po podaní návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia predložením vyjadrenia, avšak iniciatívne bez predchádzajúcej výzvy súdu. Inými slovami, nebolo sporné, že sťažovateľke trovy právneho zastúpenia v konaní vznikli. Špecifickosť tohto prípadu spočíva v tom, že „prvé“ procesné úkony sťažovateľky voči súdu (predloženie plnomocenstva, nahliadnutie do spisu) nesmerovali k meritu veci. Za prvý procesný úkon žalovanej strany vo veci samej sa spravidla považuje vyjadrenie k žalobe, ku ktorého podaniu bola žalovaná strana vyzvaná podľa § 167 ods. 2 CSP. Ďalšou osobitosťou v tomto prípade je predloženie vyjadrenia k návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia, ktorý síce nie je v zmysle § 329 ods. 1 CSP *en bloc* vylúčený, ale jeho uskutočnenie je z hľadiska účelu zjednodušeného procesného postupu súdu pri rozhodovaní o neodkladnom opatrení celkom výnimočné, len v odôvodnených prípadoch a po úvahe súdu o jeho nevyhnutnosti a účelnosti.

14. Civilný sporový poriadok nezakazuje iniciatívny prístup strany sporu voči súdu aj prostredníctvom úkonov nesúvisiacich s meritom veci v akejkoľvek fáze konania ani v tej úvodnej. To však automaticky neznamená, že akýkoľvek prejav procesnej aktivity žalovanej strany konania musí byť zohľadnený pri rozhodovaní o dôvodnosti náhrady trov konania. Kategória účelnosti trov vychádza zo všeobecných zásad efektivity, primeranosti sporového konania a pri jej aplikácii treba zohľadniť praktickú a logickú rovnováhu (III. ÚS 113/2023).

15. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že doručením žaloby (§ 156 CSP) vzniká najprv dvojstranný procesnoprávny vzťah medzi žalobcom a súdom. V tejto úvodnej fáze konania sa súd zameriava jednak na procesné „očistenie“ žaloby od vád postupom podľa § 129 CSP, a súčasne na prieskum procesných podmienok postupom podľa § 161 CSP. Nemožno opomenúť zásadnú skutočnosť, že zánik tohto procesnoprávneho vzťahu zatiaľ len v rovine žalobca – súd, ktorý

bol založený doručením žaloby, môže nastať už v tejto fáze vydaním procesného rozhodnutia (odmietnutím žaloby alebo zastavením konania). Inými slovami, výsledok procesného prieskumu súdu po podaní žaloby nemusí vždy smerovať k prejednaniu veci a vydaniu meritórneho rozhodnutia. Zahrnutie žalovaného do tohto procesnoprávneho vzťahu, resp. vznik trojstranného procesnoprávneho vzťahu v rovine žalobca – žalovaný – súd, nastáva až doručením žaloby žalovanému postupom podľa § 167 ods. 1 CSP.

16. Prevzatiu právneho zastúpenia žalovanej strany v procesnej fáze civilného sporového konania pred doručením rovnopisu žaloby žalovanému, teda vo fáze, keď strana formálne označená ako žalovaná ešte nie je a ani sa napokon nemusí stať (v závislosti od výsledkov prvotného procesného prieskumu súdom) súčasťou procesnoprávneho vzťahu medzi súdom a žalobcom, chýba z povahy veci účelnosť tohto výdavku v súvislosti s bránením práva žalovanej strany ako jednej z definičných zložiek trov konania podľa § 251 CSP. Obdobne, aj podaniu vyjadrenia strany k návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia bez predošlej výzvy súdu, ktorej musí nevyhnutne predchádzať dôvodná úvaha súdu o účelnosti a potrebe tejto výzvy, absentuje účelnosť tohto výdavku sťažovateľky ako žalovanej strany. Záver okresného súdu o nepriznaní náhrady trov konania v druhej fáze trov konania z dôvodu, že trovy, ktoré by sťažovateľke inak za zastupovanie prináležali, boli vynaložené neúčelne, nie je preto nelogický ani v rozpore s legálnou definíciou a účelom náhrady trov konania a nevykazuje žiadne črty arbitrárnosti. Okresnému súdu teda nemožno vytknúť, že by kritérium účelnosti neskúmal alebo že by sa nevysporiadal s námietkami sťažovateľky.

17. Subjektívne presvedčenie sťažovateľky o účelnosti trov konania v podobe jej vlastného argumentačného vkladu smerujúceho k zamietnutiu návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia či späťvzatie žaloby, a teda k zastaveniu konania, nepredstavuje relevantný rozmer k vyhodnoteniu účelnosti výdavkov vynaložených na právne zastúpenie v konaní. Podstatné a rozhodujúce v prípade zamietnutia návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia bolo právne vyhodnotenie o nedostatku aktívnej procesnej legitimácie, ktoré v zmysle zásady *iura novit curia* patrí výlučne súdu. Zastaveniu konaniu predchádzal dispozičný procesný úkon (späťvzatie žaloby), ktorý prislúcha jedine žalobcovi. To, či sťažovateľka ovplyvnila konečný myšlienkový úsudok súdu, alebo predznamovala ďalší procesný postup žalobcu prostredníctvom svojho vyjadrenia, podstatne vybočuje z úlohy súdu pri posudzovaní účelnosti výdavkov právneho zastúpenia.

18. K námietke o závažnom pochybení súdu v podobe faktického zamietnutia už skôr právoplatne priznanej náhrady trov konania, ktorý sa prejavil vo formulačnom vyjadrení výroku napadnutého uznesenia vydaného vyššou súdnou úradníčkou, je potrebné pristúpiť materiálne. Rýdzo formalisticky prístup k tejto námietke by mohol totiž viesť k záveru o znegovaní právoplatne priznanej náhrady trov konania, tak ako to naznačil aj sudca v odôvodnení napadnutom uznesením (bod 10, s. 5). Kontextuálne vzaté, prvotné priznanie nároku strane na náhradu trov konania a následné nepriznanie nároku na náhradu trov konania súdom prvej inštancie vo fáze vyčíslenia náhrady trov konania, ktoré síce nesporne vznikli, ale boli preskúmateľne a presvedčivo vyhodnotené ako neúčelné trovy konania, nie je v rozpore s právom na spravodlivý súdny proces. Z tohto uhla pohľadu sa nepriznanie náhrady trov konania v štádiu vyčíslenia trov nejaví ani ako namietané znemožnenie odvolacieho prieskumu v zmysle porušenia práva na zákonného sudcu. V súlade s materiálnym prístupom nie je totiž prípustný odvolací prieskum vyhodnotenia účelnosti trov konania súdom prvej inštancie. Je dôležité zdôrazniť, že pri rozhodovaní o trovách

konania sa riadne uplatnil zákonom normovaný dvojfázový postup, a výrok o nepriznaní náhrady trov konania, ktorý bol riadne odôvodnený neúčelnosťou trov v napadnutom uznesení, nevykazuje žiaden prvok svojvôle a nepredstavuje žiadne opätovné rozhodnutie o náhrade trov konania aj napriek jeho formulačnému (formálnemu) zneniu. Z tohto dôvodu je potrebné vyhodnotiť námietku porušenia práva podľa čl. 48 ods. 1 ústavy ako zjavne nedôvodnú.

19. K námietke o porušení ústavne zaručeného práva na právnu pomoc v konaní je potrebné uviesť, že okresný súd nevytlúčil právo sťažovateľky ako sporovej strany dať sa zastúpiť advokátom v úvodnom štádiu konania a vyjadriť sa k návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia, ktorým však z hľadiska vyhodnotenia ich účelnosti v konaní o výške trov konania nebola prisúdená žiadna relevancia. Namietaný záver okresného súdu o nepriznaní náhrady trov právneho zastúpenia v dôsledku ich neúčelnosti, ktorý ústavný súd vyhodnotil ako ústavne konformný, tak nedosahuje ústavnoprávnu dimenziu porušenia základného práva podľa čl. 47 ods. 2 ústavy. Vzhľadom na argumentačné prepojenie (sekundárneho) práva vlastníť majetok s (primárnym) právom na spravodlivý proces možno vyhodnotiť aj túto námietku ako nedôvodnú.

20. Sumarizujúc dosiaľ uvedené, ústavný súd je toho názoru, že v danom prípade niet žiadnej spojitosti medzi ústavnou sťažnosťou napadnutým uznesením okresného súdu a namietaným porušením označených základných práv, a z tohto dôvodu odmietol ústavnú sťažnosť v tejto časti ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. júna 2024

Miloš Maďar
predseda senátu